

Historiografisen reflektion ja kontekstin puolustus

Kriittinen keskustelu siitä, miten historiaa tutkitaan, kirjoitetaan ja kytketään osaksi kokemusmaailmaa, on minun mielestäni erinomaisen tervetullutta. On tärkeää, että keskustelun avaaja kertoo avoimesti, mihin avuksellaan tähtää, mitkä ovat puheenvuoron lähtökohdat, teoreettinen viitekehys ja tavoitteet ja kenelle puheenvuoro on suunnattu. Tätähän me edellytämme jokaiselta tutkimustuloksiaan julkaisevalta historian tutkijalta. Nämä asiat pitää tehdä lukijalle selväksi johdannossa.

Itse käyn mielelläni kriittistä keskustelua esimerkiksi siitä, miten historiasta ja historian tutkimuksesta kannattaa käydä kriittistä keskustelua. Lähtökohdani on, että historia on hyödyllistä ja tarpeellista. Teoreettinen viitekehysesni on hermeneuttinen. Tavoitteeni on, että historian tutkimus vahvistavat reflektiivisiä käytänteitä.

Historia ja historian tutkimus muodostavat yhdessä hyvin laajan kentän. Sillä kentällä operoi paljon ammattitaitoista, historioitsijoiksi koulutettua väkeä, joka tutkii, kirjoittaa ja opettaa historiaa. Historiantutkimuksellisten esitysten luonteeseen kuuluu, että ne ovat kiinnittyneet johonkin erityiseen ja perusteltuun kysymykseen. Erityiskysymyksiä motivoi ja on motivoinut kulloinenkin nykyisyys. Historiateoreettiset keskustelut ovat tästä syystä kiinnostavimmillaan, kun ne ottavat huomioon nämä kaksi historian vahvaa ominaispiirrettä: johonkin erityiseen kysymykseen ja sitä edustavaan aineistoon kytkeytymisen ja historiallisuuden. Ei tarvitse muistuttaa tämän julkaisun lukijakunnalle Nietzschen tai Meinecken näkemyksistä sen enempää kuin Gadamerin tai Koselleckinkaan näkemyksistä. Historioitsija on edelleenkin, siis vuonna 2020, kiinnostunut siitä, mitä menneisyydessä todella on tapahtunut. Historioitsija tekee edelleenkin, kaikesta ympärillä vellovasta keskustelusta huolimatta, työtään dokumentoiden, ymmärtäen ja selittäen menneisyyttä ja sen jättämiä jälkiä. Hänen tavoitteenaan on tuottaa uskottava representaatio. Näistä representoinnin yrityksistä ja niiden tuotteista syntyy se tulkintojen ja tekstien massa, johon historiografit rakentavat mieltä.

Perään historiateoreettiseen keskusteluun historiografista konkretiaa. Miksi näin? Koska opimme esimerkeistä ja ymmärrämme esimerkiksi parhaiten, jos se on kontekstoitu kunnolla. Historiantutkijoiden ja historiankirjoittajien ammattitaidon kehittämiseen tähtäävää keskustelua on hyvä käydä niin, että se ottaa huomioon tämän alan tuotteiden erityisen luonteen.

Historiat ovat sekä historian tutkimuksen että historiankirjoituksen tuotteita. Tämän kaksinaisluonteen tunnustaessani tunnustan myös suuren intellektuaalisen velkani Jorma Kalelalle. Historiat ovat oman aikansa kulttuuri-ilmiöihin sitoutuneita kulttuurituotteita. Tämän todetessa tunnustan intellektuaalisen velkani Heikki Ylikankaalle. 2020-luvulla esitetyt historiantutkimukselliset kysymykset ovat kuitenkin erilaisia kuin ne, mitä nämä kaksi tutkijaa omana aikanaan esittivät. Historiografinen analyysi auttaa historiateorian pohtijaa huomioimaan jatkumot ja katkokset sekä tutkimuksellisten elementtien perinnöt, jotka saattavat juontua useiden välittäjien kautta hyvin kaukaa.

Analysoidessani aikanaan sosiologien historiantutkijoille 1900-luvulla kohdistamia puheenvuoroja, huomasin, että niiden ytimessä oli lähinnä kysymys siitä, miksi historia ei muistuttanut enempää sosiologiaa, ja tarkemmin ottaen yleensä vielä juuri kysymyksen esittäjän edustaman koulukunnan sosiologista näkökulmaa. Puheenvuoroille näytti olevan tyypillistä myös se, että ”keskustelua” käytiin pikemminkin väistyvän sukupolven edustajien kuin omien aikalaisien kanssa.

Historiantutkija muotoilee tutkimustaan ohjaavat kysymykset oman aikansa motivoimana. Millainen kysymys, sellainen vastaus. Historiantutkija ajattelee historiallisesti. Näistä syistä historiografisesti reflektoimaton, aikalaiskeskustelut ohittava, yleisen tason historiateoreettinen keskustelu uhkaa jäädä marginaaliin – tai historianfilosofian historiaan.

Historiateoreettinen keskustelu on tärkeää. Se vaikuttaa historiantutkimukseen kuitenkin ainoastaan siinä määrin kuin se on historioitsijan

mielestä kiinnostavaa. Konkreettinen historio-
grafinen konteksti on hyvä tapa tehdä historia-
teoreettisesta keskustelusta historioinnin taidon
käytännöllisille harjoittajille kiinnostavaa. Kun
meille puhutaan historioista, haluamme tietää,
kuka siis tutki, koska, missä, mitä konkreettista

kohdetta, minkä lähteiden valossa, millaista aka-
teemista tai tutkimuksellista kulttuuriperintöä
eteenpäin siirtäen, millaisia intellektuaalisia vel-
kaantumisia tunnustaen ja mihin keskusteluun
puheenvuorollaan osallistuen. Tämän kaiken jäl-
keen kysymme vielä miksi.

Anna Sivula,
Kulttuuriperinnön professori
Turun yliopisto